

УДК 343.13

DOI <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2025.91.4.30>

ЗАПОБІГАННЯ ЗЛОВЖИВАННЮ ПОВНОВАЖЕННЯМИ ЯК ЕЛЕМЕНТ ВЕРХОВЕНСТВА ПРАВА

Бут Ю.А.,
*кандидат юридичних наук, доцент,
докторант Науково-дослідного інституту публічного права
ORCID: 0009-0004-9092-1504*

Бут Ю.А. Запобігання зловживанню повноваженнями як елемент верховенства права.

У статті здійснено дослідження проблеми запобігання зловживанню повноваженнями як структурного елемента засади верховенства права. Зауважено, що при характеристиці вказаної ознаки верховенства права використовуються поняття як «заборона свавілля», так і «запобігання зловживанню повноваженнями». Здійснено порівняльний аналіз семантичного значення слів «свавілля» і «зловживання» та визначено, що змістовно ці терміни подібні та стосуються спричинення шкоди правам та законним інтересам учасників кримінального провадження внаслідок неналежної (надмірної) реалізації законодавчо визначених повноважень. Обґрунтовано, що і зловживання правом, і свавільні дії – це діяльність, яка не є правопорушенням у класичному розумінні цього терміну, адже не порушує формально визначені законодавчі вимоги. Це діяльність, яка полягає у використанні прав та повноважень на власний розсуд, що суперечить нормативно встановленій меті певного права, завданням кримінального провадження в цілому або окремих його інститутів. Доведено, що більш коректним для кримінальних процесуальних правовідносин є використання терміну «зловживання».

Обґрунтовано доцільність надання дискреційних повноважень (свободи розсуду) особам, які здійснюють кримінальне провадження, при регламентації кримінальних процесуальних правовідносин. Зауважується, що наявність необмеженої дискреції межує зі свавіллям. Тому розсуд має реалізовуватися у спосіб, визначений у законодавстві, та у рамках законних альтернатив. Доведено, що запобігання зловживанню повноваженнями (недопустимість свавілля) як елемент верховенства права не зумовлює відмову від дискреційних повноважень, а обумовлює необхідність унеможливлення зловживання такими повноваженнями шляхом визначення меж свободи розсуду. Визначено, що запобігання зловживанню повноваженнями передбачає необхідність закріплення у кримінальному процесуальному законодавстві процедур, які унеможливають свавільну реалізацію дискреційних повноважень шляхом чіткого визначення: обсягу дискреційних повноважень; способу її здійснення; можливості оскарження прийнятих рішень у порядку судового контролю.

Ключові слова: верховенство права, кримінальне провадження, свавілля, зловживання повноваженнями, свобода розсуду, дискреційні повноваження.

But Yu.A. Prevention of abuse of authority as an element of the rule of law.

The article examines the problem of preventing abuse of powers as a structural element of the principle of the rule of law. It is noted that when characterizing the specified feature of the rule of law, the concepts of both «prohibition of arbitrariness» and «prevention of abuse of authority» are used. A comparative analysis of the semantic meaning of the words «arbitrariness» and «abuse» was carried out, and it was determined that these terms are meaningfully similar and relate to causing damage to the rights and legitimate interests of participants in criminal proceedings as a result of improper (excessive) implementation of legally defined powers. It is substantiated that both abuse of the right and arbitrary actions – are activities that are not an offense in the classical sense of the term, because they do not violate formally defined legal requirements. This is an activity that consists in the use of rights and powers at one's own discretion, which contradicts the normatively established goal of a certain law, the tasks of criminal proceedings as a whole or their individual institutions. It has been proven that the use of the term «abuse» is more correct for criminal procedural legal relations.

The expediency of granting discretionary powers (freedom of discretion) to persons conducting criminal proceedings in the regulation of criminal procedural legal relations is substantiated. It is noted that the presence of unlimited discretion borders on arbitrariness. Therefore, discretion must be exercised in the manner specified in the legislation and within the framework of legal alternatives. It has been proven that the prevention of abuse of authority (inadmissibility of arbitrariness) as an element of the rule of law does not lead to the rejection of discretionary authority, but determines the need to prevent the abuse of such authorities by determining the limits of freedom of discretion. It was determined that the prevention of abuse of authority implies the need to enshrine in the criminal procedural legislation procedures that make it impossible to exercise discretionary authorities arbitrarily by clearly defining: the scope of discretionary authorities; the method of its implementation; possibilities of appealing decisions made in the order of judicial control.

Key words: rule of law, criminal proceedings, arbitrariness, abuse of authority, freedom of discretion, discretionary authorities.

Постановка проблеми. Демократія, верховенство права, та права людини – це три основні принципи, на яких заснована Рада Європи. В Україні верховенство права визнано засадничою цінністю, яка закріплена як на конституційному рівні, так і в галузевому законодавстві. Зокрема, у ст. 8 Конституції України задекларовано, що в Україні визнається і діє принцип верховенства права. Це положення конкретизовано у ст. 8 Кримінального процесуального кодексу (КПК) України, де вказано, що кримінальне провадження здійснюється з додержанням принципу верховенства права, відповідно до якого людина, її права та свободи визнаються найвищими цінностями та визначають зміст і спрямованість діяльності держави [1].

Втім, на сучасному етапі функціонування судових та правоохоронних органів України проблема забезпечення верховенства права загалом та у кримінальному судочинстві зокрема є надзвичайно актуальною. Адже концепція верховенства права не знайшла належного втілення у правозастосовну практику. Це підтверджується рейтингом «Індекс верховенства права», який уже протягом десяти років оцінює міжнародна організація «Всесвітній проєкт правосуддя». Зокрема, у 2024 році Україна посіла 88 місце із 142 країн світу. При цьому рейтинг України за фактором кримінального судочинства – це лише 94 місце [2].

Метою дослідження є визначення сутності проблеми запобігання зловживанню повноваженнями як структурного елементу верховенства права.

Стан опрацювання проблематики. В теорії кримінального процесу верховенство права та його структурні елементи досліджувалися такими вченими як О.Л. Вознюк, І.В. Гловюк, В.В. Рожнова, В.В. Михайленко, О.О. Торбас, В.М. Тертишник, Л.Д. Удалова, О.Ю. Хабло та інші. Вказані науковці зробили вагомий внесок у розробку концепції верховенства права. Втім дискусійним залишається питання щодо визначення системи структурних елементів засади верховенства права. Окремої уваги потребує запобігання зловживанню повноваженнями, адже ця проблема в контексті верховенства права є малодослідженою.

Виклад основного матеріалу. Заборона свавілля виокремлюється практично у всіх концепціях верховенства права як його структурний елемент. Проте, досить часто, він по-різному називається, а саме: відсутність державного свавілля та деспотизму (А.В. Дайсі); правомірне, справедливе та розумне здійснення влади (Т. Бінгем); заперечення свавільності завдяки відповідним і дієвим гарантіям від зловживання повноваженнями (С.П. Головатий); заборона свавільності (Доповідь «Верховенство права»); запобігання зловживанню повноваженнями (Дослідження «Мірило правовладдя») [3].

Тобто, при характеристиці вказаної ознаки верховенства права використовуються як «заборона свавілля», так «запобігання зловживанню повноваженнями». Тому є потреба з'ясувати їх тлумачення та співвідношення.

Так, у юридичній енциклопедії вказано, що термін «сваволя» проявляється у вчинках, що суперечать природі речей і не відповідають здоровому глузду. У праві термін «сваволя» використовуються, коли треба кваліфікувати ті чи інші дії як такі, що суперечать природнім законам життя людей, безвідносно до того, чи порушують вони чинне законодавство [4]. В словниках української мови свавілля – це 1) необмежена влада, відсутність законності, справедливості; 2) схильність діяти на власний розсуд, не зважаючи на волю й думку інших; самовілля [5, с. 1296]. Термін «зловживання» у словниках мови тлумачиться як 1) дія за значенням зловживати, чи 2) провина,

зв'язана з незаконними чи злочинними діями. При цьому «зловживати» означає «вживати, використовувати що-небудь на зло чи шкоду комусь»; «користуватися чим-небудь у більшій, ніж належить, кількості» [6, с. 598].

У нормативних актах використовується як термін «свавілья», так і «зловживання». Так, у Європейській конвенції з прав людини ст. 17 має назву «Заборона зловживання правами». А у ч. 1 ст. 17 Міжнародного пакту про громадянські та політичні права визначено, що «ніхто не повинен зазнавати свавільного чи незаконного втручання у його особисте чи сімейне життя свавільних чи незаконних посягань на недоторканність його житла або таємницю його кореспонденції чи незаконних посягань на його честь і репутацію» [7].

У Конституції України «зловживання» вживається у контексті недопущення зловживання монополічним становищем на ринку (ст. 42), а «свавільно» вжито у ст. 27, де вказано, що ніхто не може бути свавільно позбавлений життя. Це положення розтлумачено у рішенні Конституційного Суду України (КСУ) від 29.12.1999 року, де зазначено, що у звичному, а також в юридичному обігу термін «свавільно» вживається неоднозначно: необмежена влада; відсутність законності, справедливості; схильність діяти на власний розсуд, не зважаючи на волю й думку інших; свавілья тощо. Далі КСУ вказує, що в ст. 6 Міжнародного пакту про громадянські та політичні права термін «свавільно» характеризує загальне правило, згідно з яким право на життя є невід'ємним правом кожної людини. Ніхто не може бути свавільно позбавлений життя [8].

Варто зауважити, що використання в нормах міжнародного права виразу «не повинен зазнавати свавільного чи незаконного втручання» свідчить про те, що свавільна діяльність не прирівнюється до незаконної діяльності. Тобто, як у міжнародному, так і у конституційному праві «свавільне» втручання/позбавлення не є синонімом «незаконного втручання».

Зловживання правами та повноваженнями в теорії права також не відносять до правопорушення. Так, у загальній теорії права зловживання правом характеризують як діяння правомочного суб'єкта, спрямоване на задоволення ним інтересу в межах свого суб'єктивного права (тобто в рамках юридично забезпеченої можливості), але в суперечності з призначенням суб'єктивного права та з використанням таких способів його реалізації, які виходять за законні межі здійснення і завдають шкоди іншим особам, порушуючи їх суб'єктивні права [9, с. 340]. У кримінальній процесуальній науці такий підхід також прослідковується. Зокрема, на думку О.Ю. Хабло, зловживання у сфері кримінального процесу – це діяння, яке полягає у реалізації суб'єктами кримінального процесу наданих їм прав та повноважень всупереч їх призначенню, з незаконною заінтересованістю, що призводить до спричинення шкоди суспільним та особистим інтересам шляхом унеможливлення досягнення завдань кримінального судочинства [10, с. 57]. І.В. Гловюк, проаналізувавши законодавчі приписи, дійшла висновку, що «зловживання правом у кримінальному провадженні вітчизняний законодавець розглядає як шкідливу поведінку, такий спосіб реалізації права, який формально відповідає вимогам КПК України, але суперечить його нормативно встановленій меті та завданням кримінального провадження в цілому або окремих його інститутів, наслідком чого можуть бути прямо передбачені у КПК України обмеження реалізації прав, а також ініціація застосування заходів дисциплінарної відповідальності» [11, с. 101].

Варто зауважити, що такий підхід до розуміння зловживання правом заснований на теорії, розробленій французьким вченим Ж.-Л. Бержель, яка полягає в тому, що всі права так чи інакше мають певну спрямованість, ціль соціального ладу, а тому їх використання буде легітимним лише у тому випадку, коли воно буде відповідати цій спрямованості [12, с. 345–349].

Отже, і зловживання правами чи повноваженнями, і свавільні дії – це діяльність, яка не є правопорушенням у класичному розумінні цього терміну, адже не порушує формально визначені законодавчі вимоги. Це діяльність, яка полягає у використанні прав та повноважень на власний розсуд (надмірно, несправедливо), що суперечить нормативно встановленій меті певного права, завданням кримінального провадження в цілому або окремих його інститутів, а також спричиняє шкоду правам та інтересам учасників кримінальних процесуальних правовідносин. Тобто, змістовно обидва терміни стосуються характеристики явища, яке ми досліджуємо. Підтвердження цього можна знайти у рішеннях КСУ. Зокрема, відповідно до рішення від 11.10.2018 року «принцип юридичної визначеності як один із елементів верховенства права не виключає визнання за органом публічної влади певних дискреційних повноважень у прийнятті рішень, однак у такому випадку має існувати механізм запобігання зловживанню ними» (п 2. 3) [13]. Аналогічне правило, тільки з використанням терміну не «зловживання», а «свавільність», викладено у рішенні КСУ

від 23.01.2020 року, де вказано, що «верховенство права слід розуміти, зокрема, як механізм забезпечення контролю над використанням влади державою та захисту людини від свавільних дій державної влади» (п. 3.1) [14].

При цьому слід зауважити, що в законодавстві, як правило, використовуються терміни «свавільне втручання» та «зловживання правом». В цьому випадку слово «свавільне» є прикметником та характеризує ознаку діяння, а термін «зловживання» – це сама дія, яка здійснюється свавільно. Тобто, змістовно можливе використання виразу «свавільне зловживання правом», що і можна побачити в окремих джерелах. Проте, більш коректним для юриспруденції загалом та кримінальних процесуальних правовідносин зокрема вважаємо термін «зловживання», а не «свавілья».

Одним з перших, хто виокремив «відсутність свавілья» як обов'язкову ознаку верховенства права був А.В. Дайсі. На його переконання «відсутність державного свавілья та деспотизму» означає, що на будь-яку свою дію влада повинна мати дозвіл, установлений приписами права [15, с. 8]. На сучасному етапі розвитку правової науки та правозастосування ця ознака верховенства вправа не втратила своєї актуальності. Так, на недопущенні зловживання повноваженнями наголошується і в праці «Мірило верховенства права національного рівня: практика України», де зазначено, що запобігання зловживанням повноваженнями як складник верховенства права (правовладдя) передбачає здійснення повноважень у спосіб, що унеможливорює несправедливі, необґрунтовані, нерозумні або деспотичні рішення [15, с. 115]. Особливої актуальності ця вимога набуває в контексті законності діяльності органів публічної влади та їхніх посадових осіб. Адже у ч. 2 ст. 19 Конституції України визначено, що органи державної влади, органи місцевого самоврядування, їхні посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, у межах повноважень та у спосіб, що визначені Конституцією та законами України.

В такому разі виникає запитання, як можна говорити про зловживання чи свавільні дії, якщо органи державної влади діють за принципом «дозволено лише те, що визначено законом»? Відповідь слід шукати у наявності дискреційних повноважень, коли суб'єкту правовідносин надається свобода розсуду у виборі варіанту прийняття рішення. Наявність дискреційних повноважень широко притаманна для кримінальних процесуальних правовідносин, де державні органи та посадові особи, які здійснюють кримінальне провадження, наділяються свободою розсуду щодо прийняття певного процесуального рішення.

В наукових джерелах та юриспруденції, здебільшого, акцентується увага на дискреційних повноваженнях суду. Адже, без перебільшення, можна стверджувати, що судовий розсуд найширше реалізовується у кримінальних процесуальних правовідносинах. Зокрема, під час досудового розслідування слідчий суддя наділений дискреційними повноваженнями при прийнятті рішення щодо вибору запобіжного заходу, зокрема – щодо розміру застави, яка буде застосовуватися, виду домашнього арешту чи обов'язків, які буде покладено на підозрюваного. Судова дискреція також застосовується під час ухвалення вироку, визначаючи вид та міру покарання.

Втім, вчені все частіше звертають увагу на наявність дискреційних повноважень у сторони обвинувачення. Зокрема, О.Л. Вознюк стверджує, що на стадії досудового розслідування слідчий, дільничний і прокурор наділені доволі широкими дискреційними повноваженнями щодо визначення обсягу відомостей досудового розслідування, які надаються стороні захисту для ознайомлення, чи під час вирішення питання про об'єднання та виділення матеріалів досудового розслідування [16, с. 168–171]. О.О. Торбас акцентує увагу на дискреційних повноваженнях прокурора при вирішенні питання щодо необхідності здійснення кримінального переслідування відносно особи [17, с. 206].

На дискреційності кримінального переслідування зауважено в Рекомендаціях Комітету міністрів державам-членам Ради Європи №R(87) 18, де цей принцип тлумачиться як закріплені в законі повноваження компетентного органу чи посадової особи відмовитись від кримінального переслідування особи, по відношенню до якої наявні достатні докази вини, виходячи з інтересів суспільства та встановлених у законі критеріїв. При цьому компетентні органи мають керуватися принципом рівності усіх перед законом та індивідуальним підходом у кримінальному судочинстві і особливо: тяжкістю, характером, обставинами та наслідками злочину; особою обвинуваченого; можливим вироком суду; впливом вироку на обвинуваченого; станом підозрюваного [18].

Слід зауважити, що в основі дискреційних повноважень лежить свобода розсуду. Так, у Постанові Верховного Суду від 1.02.2018 року визначено, що «поняття судової дискреції (судового розсуду) у кримінальному судочинстві охоплює повноваження суду (права та обов'язки), надані

йому державою, обирати між альтернативами, кожна з яких є законною, та інтелектуально-вольову владну діяльність суду з вирішення у визначених законом випадках спірних правових питань, виходячи із цілей та принципів права, загальних засад судочинства, конкретних обставин справи, даних про особу винного, справедливості й достатності обраного покарання тощо» [19]. Тобто, свобода розсуду застосовується у випадках, коли законодавство містить прогалини та колізії, або коли рішення має прийматися з урахуванням різних обставин справи. Адже абсолютно однакових ситуацій під час кримінального провадження практично не буває, а у формально визначеному законі не завжди можливо передбачити всі особливості досудового розслідування чи судового розгляду. Тому слідчий, прокурор, слідчий суддя чи суд має враховувати всі обставини кримінального провадження і вже з їх урахуванням приймати певне рішення.

Суть розсуду у кримінальному процесу передбачає свободу прийняття певного рішення. Це може бути необхідно для ефективного здійснення правосуддя, самостійного пошуку варіанта застосування закону, що був би найбільш правильним, виходячи з поставлених законодавцем завдань та особливостей кожної справи [20, с. 114]. Втім, у доповіді Венеційської комісії 2011 року зауважується, що хоча дискреційні повноваження є необхідними для здійснення всього діапазону владних функцій у сучасних складних суспільствах, ці повноваження не мають здійснюватись у свавільний спосіб. Їх здійснення у такий спосіб уможливило ухвалення суттєво несправедливих, необґрунтованих, нерозумних чи деспотичних рішень, що є несумісним із поняттям верховенства права (п. 52) [21, с. 31].

Тобто, наявність необмеженої дискреції межує зі свавіллям. Тому розсуд не повинен бути безмежним, він має реалізовуватися у спосіб, визначений у законодавстві, та в рамках законних альтернатив. Запобігання зловживанню повноваженнями як елемент верховенства права не зумовлює відмову від дискреційних повноважень, а обумовлює необхідність визначення меж та способу здійснення дискреційних повноважень (меж свободи розсуду). Запобігання зловживанню повноваженнями (захист від свавілля) – це вимога до якості кримінального процесуального законодавства, яке передбачає дискреційні повноваження слідчого, дізнавача, прокурора, слідчого судді чи судді. Як наголошено у Доповіді Венеційської комісії, для запобігання можливості зловживання повноваженнями у нормативному акті має бути визначено: обсяг будь-якої такої дискреції та спосіб її здійснення достатньо чітко (п. 45) [21, с. 29].

Отже, наявність дискреційних повноважень державних органів та посадових осіб, які здійснюють кримінальне провадження, обумовлює необхідність законодавчого визначення меж їх розсуду – процедур, що унеможливають зловживання такими повноваженнями.

Для кримінальних процесуальних правовідносин вимога запобігання зловживанню повноваженнями (захист від свавілля) є досить важливою. Адже особи, які здійснюють кримінальне провадження, наділені досить широким колом дискреційних повноважень щодо прийняття рішень про початок та рух кримінального провадження, вибору виду запобіжного заходу чи слідчої (розшукової) дії, яка буде проводитися для отримання певної доказової інформації тощо. Особлива актуальність цієї вимоги зумовлена тим, що під час кримінального провадження можливе обмеження конституційних прав та свобод учасників кримінального провадження.

У прецедентній практиці Європейського суду з прав людини захист від свавілля розглядається в контексті вимог до якості національного законодавства. Так, у справі «Геращенко проти України» 2013 року Суд наводить вимоги, які він оцінює при визначенні законності втручання у права людини. Зокрема, Суд «вивчить наявність у національному законодавстві ефективних гарантій від зловживань та свавілля та перевірить, як ці гарантії працюють у відповідній справі, що розглядається. Критерії, які враховуватимуться в цьому контексті, перелік яких не є вичерпним, – це спосіб та обставини, за яких було винесено постанову про проведення обшуку, зокрема, чи були у справі також інші докази на той час, а також зміст та обсяг постанови. При цьому особлива увага має приділятися гарантіям, застосованим з метою обмежити розумними рамками вплив цього заходу» (п.129) [22].

Варто також зауважити, що відповідно до теорії кримінального процесу однією з дієвих гарантій унеможливлення зловживання повноваженнями особами, які здійснюють кримінальне провадження, та дотримання належної правової процедури є судовий контроль прийняття рішень, якими обмежуються конституційні права людини. Це чітко прослідковується у нормах КПК України, де за загальним правилом усі рішення, якими обмежуються права людини, приймаються слідчим суддею чи судом. Зокрема це рішення про застосування таких заходів забезпечення кримінально-

го провадження як: привід (статті 140–143); накладення грошового стягнення (статті 144–147); відсторонення від посади (статті 154–158); тимчасовий доступ до речей і документів (статті 159–166); арешт майна (статті 170–175) та запобіжні заходи (статті 176–213).

Гарантія судового контролю має ключове значення при прийнятті рішення про обмеження права на свободу шляхом застосування тримання під вартою як запобіжного заходу. А одним із елементів гарантії судового контролю є можливість оскарження прийнятого рішення. На цьому наголошується у рішенні КСУ від 1.03.2023 року, де вказано, що «встановлені обмеження або заборона на оскарження в апеляційному порядку окремих процесуальних судових рішень, якими справа не вирішується по суті, не можуть бути свавільними, а мають застосовуватися з легітимною метою, бути домірними (пропорційними) та обґрунтованими, не повинні порушувати сутність конституційного права особи на судовий захист» (п. 4.3.1) [23].

Висновки. Запобігання зловживанню повноваженнями (недопустимість свавілля) є структурним елементом засади верховенства права. У кримінальному провадженні особам, що його здійснюють (суддям, прокурорам, слідчим), надаються дискреційні повноваження, але наявність необмеженої дискреції межує зі свавіллям. Обґрунтовано, що гарантування верховенства права не зумовлює відмову від дискреційних повноважень, а обумовлює необхідність закріплення у кримінальному процесуальному законодавстві процедур, які унеможливають свавільну реалізацію дискреційних повноважень шляхом чіткого визначення: обсягу дискреційних повноважень, способу її здійснення, можливості оскарження прийнятих рішень у порядку судового контролю.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Кримінальний процесуальний кодекс України: затв. Законом України від 13 квіт. 2012 р. № 4651-VI. *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>.
2. Rule of Law Index (2024). *World Justice Project*. URL: <https://worldjusticeproject.org/rule-of-law-index/country/2024/Ukraine>.
3. Мірило правовладдя. Дослідження № 711/2013, ухвалено Венеційською Комісією на 106-му пленарному засіданні (11-12 березня 2016 року). URL: [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-AD\(2016\)007-ukr](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-AD(2016)007-ukr).
4. Сваюля. Юридична енциклопедія: [у 6 т.] / ред. кол.: Ю.С. Шемшученко та ін. К.: Українська енциклопедія ім. М. П. Бажана, 2003. Т. 5: П С. 736 с.
5. Великий тлумачний словник сучасної української мови: 250000 / уклад. та голов. ред. В.Т. Бусел. Київ; Ірпінь: Перун, 2005. VIII, 1728 с.
6. Словник української мови. Академічний тлумачний словник в 11 томах (1970–1980). Т. 3. URL: <http://sum.in.ua/p/3/598/1>.
7. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права: прийнято Генеральною Асамблеєю ООН 16 груд. 1966 р. *Верховна Рада України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043.
8. Рішення Конституційного Суду України у справі про смертну кару від 29 груд. 1999 р. Справа № 1-33/99. *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v011p710-99#Text>.
9. Загальна теорія права: підручник [О.В. Петришин, Д.В. Лук'янов, С.І. Максимов та ін.]; за ред. О.В. Петришина. Харків: Право, 2021. 568 с.
10. Хабло О. Ю. Зловживання у сфері кримінального процесу: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09. Київ, 2008. 218 с.
11. Гловюк І. Дроздов О. Завтур В. Дроздова О. Зловживання процесуальними правами у кримінальному провадженні: питання релевантності концепції. *Право України*. 2022. № 6. С. 90–116.
12. Бержель Жан-Луи. Общая теория права. Киев: Изд. «КНТ», 2021. 464 с.
13. Рішення Великої палати Конституційного Суду України від 11 жовт. 2018 р. № 7-п/2018. URL: http://www.ccu.gov.ua/sites/default/files/docs/7-p_2018.pdf.
14. Рішення Великої палати Конституційного Суду України від 23 січ. 2020 р. № 1-п/2020. *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v001p710-20#Text>.
15. Мірило верховенства права (правовладдя) національного рівня: практика України / за заг. ред. М. Козюбри; Центр дослідження проблем верховенства права та його втілення в на-

- ціональну практику України Національного університету «Києво-Могилянська академія». Київ, 2021 152 с.
16. Вознюк О.Л. Зловживання процесуальними правами у кримінальному провадженні: дис. ... д-ра філософії : 081 «Право». Київ, 2025. 240 с.
 17. Торбас О.О. Розсуд у кримінальному процесі України. дис. ... докт. юрид. наук: 12.00.09. Одеса, 2021. 454 с.
 18. Рекомендація №6 R (87) 18 Комітету міністрів Ради Європи державам-членам «Стосовно спрощення кримінального правосуддя» від 17 верес. 1987 р. URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/R_87_18_1987_09_17.pdf.
 19. Постанова Верховного Суду від 01 лют. 2018 р. у справі №634/609/15-к. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/72009792>.
 20. Шевченко А.В. Суддівський розсуд і суддівське свавілля: межі дозволеного та відповідальність за їх порушення. *Вісник кримінального судочинства*. 2018. № 3. С. 111–120.
 21. Доповідь Венеційської Комісії «Про правовладдя», ухвалена на 86-му пленарному засіданні (26 берез. 2011 р.). *Право України*. 2019. № 11. С. 14–38.
 22. Справа «Геращенко проти України» (Заява № 20602/05): рішення Європейського суду з прав людини від 07 листоп. 2013 р. *Верховна Рада України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_985#Text07.11.2013.
 23. Рішення Конституційного Суду України від 1 берез. 2023 р. № 2-р(П)/2023 у справі щодо рівноправності сторін під час судового контролю за виконанням судового рішення. *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v002p710-3#Text>.